

Opmerkelijke apothekersfamilies gekoesterd in Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed

FARMACEUTISCHE INNOVATIE MET DE PAPLEPEL INGEGOTEN

Een schat aan historisch materiaal is te ontdekken in het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed op Urk, zoals geneesmiddelvepakkingen, pillenplanken, zetpilpers, balansen, gewichten en zeldzame simpliciaverzamelingen. Maar ook opmerkelijke apothekersfamilies worden hier gekoesterd, zoals de families Grendel, Wittop Koning en Baljet. "Zij kregen farmaceutische innovatie met de paplepel ingegoten."

Auteurs

Jard Baljet
Peter Wittop Koning
Wim Rakhorst en
Toine Pieters

François Grendel overleed in 1804 en liet met zijn apotheek een 'bloeyende affaire' na

Dirk Wittop Koning had belangstelling voor alle facetten van de farmaciegeschiedenis, waaronder oude apothekerspotten en vijzels.

Al zeven generaties is apotheek Grendel in Gouda gevestigd en van vader op zoon overgegaan. Zij delen dit generatierecord met de familie Meulenhoff, die Zwolle als eerste vestigingsplaats kozen [1].

De eerste apotheker Grendel – François – die in Gouda begon, stond volgens het *Album Studiosorum* van de Leidse Universiteit in 1762 ingeschreven als student in de medicijnen. Hij vestigde zich als apotheker omstreeks 1770 op de hoek aan de Westhaven/Gouwe. François overleed in 1804 en liet een "bloeyende affaire" na en het "eigen" recept voor de Urbanus Pillen, een bekend laxeermiddel, tot ongeveer 1920 gemaakt volgens geheim recept.

Artsenijbereidkunde

De vijfde generatie van deze Goudse apothekersfamilie, dr. Elize (Eep) Grendel, interesseerde zich naast de farmaceutische patiëntenzorg ook voor de geschiedenis van het vak. Hij deed onderzoek naar de artsenijbereidkunde in Gouda vanaf de zeventiende tot de twintigste eeuw. Dit vormde de basis voor zijn proefschrift waarop hij in 1957 promoveerde aan de Universiteit van Amsterdam bij de wetenschaps- en techniekhistoricus Robert Forbes [2].

Het was overigens niet Forbes die hem bij het schrijven van het proefschrift begeleidde, maar de Amsterdamse apotheker en farmaciehistoricus Dirk Wittop Koning. Beiden waren grote verzamelaars van boeken op het gebied van de farmacie, zoals de stadsfarmacopeeën, maar ook van farmaceutisch historische objecten (onder meer vijzels, apothekerspotten, gewichten en balansen). Ze waren goed bevriend en hadden de afspraak om in onderling overleg te bieden tijdens antiekveilingen.

Eep Grendel was één van de initiatiefnemers van een museumapotheek die op de plek moest komen waar in 1954, door ver-

Apotheek Grendel, hier op een foto uit 1975, is al zeven generaties gevestigd in Gouda. De apotheek ging steeds over van vader op zoon.

plaatsing van de gemeentefarmacie, een einde kwam aan drie eeuwen farmaceutische geschiedenis in het Catharina Gasthuis (nu Museum Gouda). In 1974 werd hij voor zijn grote verdiensten tot ereburger van de stad Gouda benoemd. Een groot gedeelte van de door Grendel opgebouwde collectie, ondergebracht in een stichting, is te zien in het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed (zie kader).

Springlevend

Dirk Wittop Koning zorgde op zijn beurt dat de geschiedenis van de farmacie als inspiratiebron voor de verdere ontwikkeling van het vak springlevend bleef. De erkenning van zijn grote verdiensten resulteerde in het toekennen van een aantal onderscheidingen, waaronder de Urdangmedaille van The American Institute for the History of Pharmacy en de zilveren erepenning van de KNMP.

PETER WITTOP KONING BEGON ALS EERSTE MET GECOMPUTERISEERDE MEDICATIEBEWAKING

Wittop Koning had belangstelling voor alle facetten van de farmaciegeschiedenis, zijn boeken over de Nederlandse farmaciegeschiedenis (het *Compendium*), de apothekerspotten en vijzels zijn nog altijd veel gebruikte standaardwerken [3]. Door de overmaat aan aandacht voor geschiedenis inspireerde hij zijn zoon om toekomstgericht te den-

ken. Peter Wittop Koning nam in 1973 de apotheek op de Overtoom in Amsterdam van zijn vader over. Hij was vastbesloten deze apotheek te moderniseren en realiseerde zich als een van de eersten dat systematische medicatiebewaking met behulp van de computer het beroep een nieuwe impuls kon geven.

Hij stond daarmee aan de basis van de ontwikkeling van een eigen apotheekinformatiesysteem waarmee gecomputeriseerde medicatiebewaking standaard onderdeel werd van de farmaceutische patiëntenzorg. Voor zijn verdiensten kreeg hij evenals zijn vader de zilveren erepenning van de KNMP. Zijn zoon Maarten mag dan geen farmacie hebben

OPEN OP DE VRIJWILLIGERSDAGEN

Het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed aan het Foksdiep 6 in Urk is geopend op de vrijwilligersdagen van het Trefpunt Medische Geschiedenis Nederland, van 10.00 tot 14.30 uur. Bij uitzondering kan het voorkomen dat het centrum toch is gesloten, dus het is aan te raden voorafgaand aan een bezoek contact op te nemen met de Werkgroep Fysieke Collectie op Urk via 06-51519928 of werkgroep@stichtingfarmaceutisch-erfgoed.nl. Bezoek op andere dagen en tijden is alleen mogelijk op aanvraag.

gestudeerd, maar ook hij draagt zijn steentje bij aan de voortgaande automatisering in de gezondheidszorg.

Computerpionier

Als computerpionier in de farmacie inspireerde Peter Wittop Koning zijn vriend en derdegeneratie-telg uit een andere bekende farmaciefamilie, Jard Baljet, om medio jaren tachtig de automatisering van Apotheek Baljet ter hand te nemen. Vader Henri Baljet gaf zijn zoon alle ruimte om de apotheek te vernieuwen. Net als bij de zus van Henri – apotheker Luus, getrouwd met apotheker Herman Stehouwer – was farmaceutische innovatie hun met de paplepel ingegoten.

'PROCULLEN DR BALJET' WAREN EEN BEGRIP BINNEN DE NEDERLANDSE FARMACIE EN GENEESKUNDE

Hun vader Henri Baljet senior had zijn farmaceutische en chemische kennis en expertise opgedaan in het toenmalige mekka van farmaceutische wetenschap, Zwitserland. Maar ondanks een Zwitsers apothekersdiploma én doctors-titel was hij, om samen in 1920 een apotheek in Arnhem te kunnen starten, aangewezen op de apothekersbul van zijn vrouw Anna van Mens.

Terwijl Anna zorgde voor het dagelijkse reilen en zeilen in de apotheek legde Henri senior zich toe op het opschalen

van de bereidingen in de apotheek en het leveren aan andere apotheken. Al snel groeide de apotheek uit haar jasje en werd een aparte productiehal in gebruik genomen als onderdeel van een nieuw farmaceutisch bedrijf. Dr. Baljet's Chemisch Pharmaceutische Fabriek was vanaf de jaren dertig tot de jaren zestig met de oogzalven of 'Procullen Dr Baljet', een begrip binnen de Nederlandse farmacie en geneeskunde.

Fluoridetabletjes

Minder bekend is dat in de fabriek van de familie Baljet vanaf de jaren zestig fluoridetabletjes zijn geslagen voor een vergelijkend onderzoek tussen een gefluoreerde (Tiel) en een niet-gefluoreerde (Culemborg) drinkwater-gemeente, waarmee de werkzaamheid van fluoride op het tandglazuur werd bevestigd [4]. Totdat de fluor aan tandpasta werd toegevoegd was dat een succesvol product. De tabletteermachine is nog tot voor een paar jaar geleden in gebruik geweest en staat nu in het Centrum voor Farmaceutisch Erfgoed en is op afspraak te bewonderen. ■

Jard Baljet, Peter Wittop Koning, Wim Rakhorst en Toine Pieters (hoogleraar geschiedenis farmacie UU) zijn bestuurslid van de Stichting Farmaceutisch Erfgoed.

Zie voor de literatuurreferenties: pw.nl.

PROCULLEN DR BALJET
(Unguenta pro Oculis in tuben)

31 verschillende samenstellingen w.o.:

PROFUL PENICILLINI.
Bevat 10.000 I.E. Penicilline per gram

PROFUL PENICILLIN./ATROPIN.
Bevat 10.000 I.E. Penicilline per gram en 1% Sulfas Atropini.

SULFAPROFUL. Bevat 15% Sulfacetamide.

Hydrophiele, watervrije zalfbasis.
Uiterst fijne verdeling van de therapeutica.
Aseptische bereiding.

Dr. BALJET's CHEM.-PHARMAC. FABRIEK - ARNHEM

Advertentie uit 1954 in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* van Dr. Baljet's Chemisch Pharmaceutische Fabriek voor oogzalven of 'Procullen Dr Baljet'.